

ציוני דרך

פרק ב'

אופן נטילת הידים. מים ראשונים ושניים. מי הנטילה אם מטמאין או נטמאין. ודין ספיקות בנטילת ידים.

משנה א'

דין הנוטל ידיו משטיפה אחת.

משנה ב'

מים ראשונים טמאים והשניים טהורים. ומה יטהרו מים שניים ומה לא יטהרו.

ילקוט באורים

טמאי מתים בלאו הכי. אלא דמשום דהוא דבר שנאסר במניין משום סיג, ולכן גם כשנתבטל טעם האיסור אפ"ה האיסור במקומו צומד. עוד כתב, דגם בזמן שהיה תרומה, אפ"ה משום לא פלוג גם מי שהיה טמא מטומאת מת או שרץ וכדו', היה צריך נט"י לפת חולין אף שהוא טמא ומטמא להלחם.

יט. ואת"ל אם כן הטייה זו למה, הרי כבר היה כאן כח נותן כשנתן המים לתוך החבית? י"ל אכן בעינן כח נותן בשעת נטילה, אבל כח נתינת המים לתוך החבית, כבר פסק לגמרי בשעת הנטילה (בית יוסף).

ואין להקשות מאי שנא מחבית מים שיש לה ברזא, ונטל ידיו מהנקב שתחת הברזא, שצריך להסיר ולהחזיר הברזא בכל שפיכה ושפיכה? י"ל התם לא הסיר רק המניעה מלזוב, לא מינכר בשפיכה השניה כח נותן אם לא [ניסגור ויפתח] הברזא בכל שפיכה ושפיכה. משא"כ הכא שהטה החבית, והביא בכחו קלוח המים על ידו, הרי

פרק ב (א) אחת. נמצא נחגיגה כשנעמלה ידו אחת לא מעמלה השניה, וכן כשנעמלו שניהם מטהרין אחת אחת, וכל זה לתרומה ולא לקדש. הר"מ: (ב) והוא שאותה השטיפה מרובה כשמים. מו': (ג) לשיטתה נדרש פרק קמא דנזעים לידים אמרים שניים קאי: (ד) היינו לפירוש הראשון. אבל להר"מ מפרש בנפחת ארץ ישראל דקאי אמרים שניים, שאם נפל ככר של תרומה באלו מים שניים טהור לתנא קמא כמו במים שניים דעלמא. ור' יוסי אומר שמטמאין ככר של תרומה כמו מים ראשונים שהם תחלה, הואיל ומים ראשונים היו שטיפה אחת לשתי הידים: (ה) דאלו מרביעית הא סבירא ליה לתנא קמא דר' יוסי דהמים ג"כ נטהרו, והלכה כוותיה: (ו) קשה דזה אינו אלא לר' מאיר דמנריך מים שניים אף לדלתו משירי טהרה כשנטל שתי ידיו, וכבר כתב דלון הלכה כמותו. יש לומר דמה שכתב אין הלכה כר' מאיר היינו להר"מ, אבל לפירוש הראשון הלכה כר' מאיר וכן כתב הר"ש בזה.

פרק ב ב נטילת ידיו אחת משטיפה אחת, ידו מהורה. לשתי ידיו משטיפה אחת, רבי מאיר מטמא, עד שיפול מרביעית. נפל ככר של תרומה, מהור. רבי יוסי מטמא: ב נטילת את הראשונים למקום אחד, ואת השניים למקום אחר, ונפל ככר של תרומה, על הראשונים, טמא. ועל

זה: ומופה חבית על צדה. ואפילו הלך ויש לו אח"כ והחזית שופכת מים כל היום כולו, מחמת הנטיות הוא, ומשיז כח גברא"ש: והקוף. חיה ששמה מונח בלע"ז. ויש לה ידים כדי אדם: נופל לידים. דכח נותן בעינן, כח אדם לא בעינן: ר' יוסי פוסל בשני אלו. בקוף, ונמטה חזית על צדה. בקוף, משום דבעינן כח אדם וליכא. ומטה חזית על צדה, לאו כח גברא"ש חשיב ליה. ואין הלכה כר' יוסי: פרק ב נטילת ידו אחת משטיפה אחת. קא קרי שטיפה אחת כל זמן שלא נטל מי אס פעם אחת עד הפרק. וצידו אחת הוא דסגי

בפעם אחת^(א), אע"ג דלון צכלי רביעית אלא דלתו משירי טהרה^(ב). אבל לשתי ידיו, אע"ג דלתו משירי טהרה, לא מהני עד שיטול שתי פעמים. ראשונים עד הפרק, ושניים עד הפרק. ורמז"ס מפרש, משטיפה אחת, משפיכה אחת. וכשנטל שתי ידיו בשפיכה אחת, המים מיטמאים צידו אחת, ונמנא רוחץ השניה במים שנעמלה, ולא טהרו ידיו עד שיטול מים שניים מרביעית^(ג). אבל כשנטל ידו אחת בלכד, בשפיכה אחת, נטהרה ידו. וכשנטל מים שניים לטהר המים שעל ידו, סגי בפחות מרביעית. ואין הלכה כר' מאיר: נפל ככר של תרומה. היכא דנטל את הראשונים מרביעית^(ד), ונפל עליהם ככר של תרומה, או נגע בככר של תרומה עם המים שצידו קודם שינגבם, או קודם שישפוך עליהן מים שניים: מהור. דכי היכי דמהנו לטהר ידיו, מהנו נמי לטהר עצמן: ר' יוסי מטמא. דסגר לטהר ידיו מהנו, אבל אינהו גופייהו טמאים: ב נטילת את הראשונים למקום אחד. שנטל את הראשונים בפחות מרביעית^(ה), כגון דלתו משירי טהרה^(ו), ונריך ליטול את השניים. ונטל את הראשונים בזוית זו, ושניים בזוית אחרת: ונפל ככר של תרומה. למקום שנפלו ראשונים: טמא. הככר. והוא הדין אם נגע

בשפיכת הקלוח והחבית שעומד מוטה מנכר כח הנותן (מגן אברהם קנ"ט סק"א). (תפארת-ישראל) וילפינן כח גברא בנטילת ידים מרכתיב "והזהר הטהור על הטמא". בית יוסף בשם הג' מיימוני. ועיין פ"ב דפרה מ"ח דמהכא ילפינן נמי דבעי כוונה [בנטילה לתרומה]. (משנה-אחרונה) ב. לאו דוקא קוף, אלא ה"ה כשנטל ע"י כח שום בעל חי. רק אורחא דמלתא נקט, דקוף עשוי ללמדו לכך. (תפארת-ישראל) כא. והראב"ד ותוס' והרא"ש כתבו דקיי"ל כר' יוסי. וכדכוחויהו נקטינן (שו"ע קנ"ט ס"ט). (תפארת-ישראל) א. וכ"ש בנטל מרביעית בשטיפה אחת, או בפחות מרביעית שמשירי טהרה ובכ' שטיפות, דהרי אז טיהרו שניים את הראשונים. (תפארת-ישראל) ב. ואז אפילו אם נוטל ב' ידיו משטיפה אחת [שלא שפך עליהם מים שניים] ידיו טהורות. (תפארת-ישראל) ולפי' הרמב"ם דשטיפה אחת היינו שפיכה אחת על שתי הידים בבית אחת, "עד שיטול מרביעית" ר"ל שיטהר ידיו, שנטמאו לר"מ, ע"י שפיכת מים שניים בשיעור רביעית וכמ"ש הר"ב. ג. להרמב"ם מיירי ששפך הראשונים רביעית בפעם אחת ולהכי דוקא כתרומה שצריך ב' שפיכות נטמא הככר. הא כבר חולין שנפל להראשונים לא נטמא, אע"פ שמשפך שנגעו בידים שניות נעשו תחלה, שמטמא לחולין, הכא דנטל הראשונים מרביעית בפעם א' לא נטמא הככר. ולהראב"ד ושאר פוסקים דס"ל דגם לחולין צריך ב' שפיכות, ואף שהיה בשטיפה ראשונה רביעית (עיין רבינו מג"א קס"ב סק"ג), להכי אף כבר חולין שנפל לשם נטמא. ונראה לי דלדעת זה נקט כבר תרומה לרבותא דסיפא דבנפל לשניים אף כבר תרומה טהור. (תפארת-ישראל)

בשפיכת הקלוח והחבית שעומד מוטה מנכר כח הנותן (מגן אברהם קנ"ט סק"א). (תפארת-ישראל) וילפינן כח גברא בנטילת ידים מרכתיב "והזהר הטהור על הטמא". בית יוסף בשם הג' מיימוני. ועיין פ"ב דפרה מ"ח דמהכא ילפינן נמי דבעי כוונה [בנטילה לתרומה]. (משנה-אחרונה) ב. לאו דוקא קוף, אלא ה"ה כשנטל ע"י כח שום בעל חי. רק אורחא דמלתא נקט, דקוף עשוי ללמדו לכך. (תפארת-ישראל) כא. והראב"ד ותוס' והרא"ש כתבו דקיי"ל כר' יוסי. וכדכוחויהו נקטינן (שו"ע קנ"ט ס"ט). (תפארת-ישראל) א. וכ"ש בנטל מרביעית בשטיפה אחת, או בפחות מרביעית שמשירי טהרה ובכ' שטיפות, דהרי אז טיהרו שניים את הראשונים. (תפארת-ישראל) ב. ואז אפילו אם נוטל ב' ידיו משטיפה אחת [שלא שפך עליהם מים שניים] ידיו טהורות. (תפארת-ישראל) ולפי' הרמב"ם דשטיפה אחת היינו שפיכה אחת על שתי הידים בבית אחת, "עד שיטול מרביעית" ר"ל שיטהר ידיו, שנטמאו לר"מ, ע"י שפיכת מים שניים בשיעור רביעית וכמ"ש הר"ב. ג. להרמב"ם מיירי ששפך הראשונים רביעית בפעם אחת ולהכי דוקא כתרומה שצריך ב' שפיכות נטמא הככר. הא כבר חולין שנפל להראשונים לא נטמא, אע"פ שמשפך שנגעו בידים שניות נעשו תחלה, שמטמא לחולין, הכא דנטל הראשונים מרביעית בפעם א' לא נטמא הככר. ולהראב"ד ושאר פוסקים דס"ל דגם לחולין צריך ב' שפיכות, ואף שהיה בשטיפה ראשונה רביעית (עיין רבינו מג"א קס"ב סק"ג), להכי אף כבר חולין שנפל לשם נטמא. ונראה לי דלדעת זה נקט כבר תרומה לרבותא דסיפא דבנפל לשניים אף כבר תרומה טהור. (תפארת-ישראל)

ציוני דרך

משנה ג'

המשך דיני מים ראשונים ושניים. נגיעת יד בחברתה מתי מטמאת. ונטילה לכמה אנשים כאחד.

ילקוט באורים

והתוי"ט כתב דגם להחולקים על הרמב"ם נקטה המשנה בדוקא תרומה, דבתולין טהור. דחכמים הקילו בזה. דהם אמרו והם אמרו. עיי"ש.

ובמשנה אחרונה: נראה דהא דנקטה מתני' ככר של תרומה אידי דבמתני' דלעיל נקט ככר של תרומה גבי נטל מרביעית לרבותא דאפילו של תרומה טהור, תני הכא נמי של תרומה. ולאו דוקא דה"ה של חולין.

ד. אף שלא היו בהשניים רביעית טהורין, כיון שהיו בהראשונים רביעית (ואע"ג שהמים הראשונים טמאין, והרי השניים נגעו בלחלוח הראשונים שע"ג היד. י"ל דוקא הראשונים שנפלו מהיד מטמאין להככר, אבל שעל היד אע"ג שהן עצמן טמאין, ומה"ט צריך ליטול שניים להעבירן מעל ידי, אפ"ה אין כח בטומאתן לטמא שניים. תרע, דאל"כ לא יהי' אפשר לטהר הידים לעולם לתרומה - אלא ע"כ הם אמרו והם אמרו.) (תפארת-ישראל)

וועיי"ש ובמשנה אחרונה.

ה. מיהו בשפך רביעית כאחת על ידו אין לחוש בכך, ונטהרו ידי (קס"ב ס"ט).

(תפארת-ישראל)

מיהו אפילו בשפך רביעית בפעם אחת על יד אחת, ונגעה בחברתה שלא נטלה עדיין,

נטמא שניה. ולהכי צריך לגבש ג' א"צ לגבש, אלא נוטל שלישית וסגי. ומדאי אפשר ליהדר שלא תגע יד ביד בין ראשונים לשניים, לכן אני נוהג ליטול על יד אחת ב' שטיפות, ואח"כ גם על יד השנייה כך. ואח"כ מים שלישיים על כל אחת. דאז אין שום חשש. לא נגיעת יד בחברתה ולא ללחלוח שבאוזן הקנקן. דהרי הלחלוח ההוא ממים שכבר נטהרו בא על האוזן. (תפארת-ישראל) ו. ואע"ג שמסיר הקיסם והצורר קודם נטילה שניה. (תפארת-ישראל) ז. להרא"ש היינו מקום חיבור האצבעות להכף (ופשוט לענ"ד דגם אגודל בכלל, שגם הוא צריך ליטול עד מקום חיבורו בכף, אף שאינו עומד בשוה עם שאר אצבעות). ולהרי"ף צריך ליטול עד מקום חיבור פיסת הכף בקנה הזרוע. (תפארת-ישראל) וועיי"ש וראוי לנהוג כדעת הרי"ף (שו"ע קס"א ס"ד) ואף דמדינא מי שירצה להקל כדעת הרא"ש אין מוחין בידו, דכל ספק בנטילת ידים לקולא, מ"מ לכתחלה ראוי להחמיר כדעת [הרי"ף] וכן נוהגין העולם. ובשעת הדחק שיש לו מים בצמצום יוכל לסמוך על דעת המקילין. וכתבו האחרונים דאם פיסת ידו מלוכלך מזעה וכה"ג, לכו"ע צריך ליטול עד סוף פיסת היד. (משנה ברורה שם) וועיי"ש ובביאור הלכה. ח. דלא גזרו טומאה על הידים רק תוך הפרק ולא חוץ לפרק. (תפארת-ישראל) ט. ומיירי שנטלן בפחות מרביעית, דאי מרביעית המים כולן טהורין ואין מטמאין עוד. אבל לפי הרמב"ם [להלן בר"ב] שלא נטל אלא יד אחת, אפילו נטלה מרביעית טמאה כשנגעה ביד הטמאה, (משנה אחרונה)

טמאים ויעמאו הידים והידיים שניים, דהם אמרו כו'. ועמאו"ט: (II) שנטמאו מחמת ידיו וחזרין ומטמאין את היד. כ"י: (III) וכל דבר החוץ בגוף חוץ בידים לחולין. גמ': (IV) ואפילו לפירוש הראשון של הר"צ ברש פרקין יש לומר דלא מנריך שמי פעמים אלא לטהר המים לענין טומאת ככר אצל הידים נטהרו בפעם אחת כשאין דבר חוץ: (V) (א) ציבור הענין שאין הידים מטמאין משקין אלא עד הפרק, וכן אין מים שניים מטהרים הראשונים אלא בעודן צמוד הפרק. וחוץ לפרק דרישא וסיפא הוא שהיו צמוד הפרק ויאלו אחר כך חוץ לפרק. כ"י: (VI) וגם את היד. הרא"ש:

הַשְּׁנָיִים, מְהוּרָה. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנָיִים לְמָקוֹם אֶחָד, וְנָטַל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה, מִמָּא. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְנִמְצָא עַל יָדָיו קִיסָם אוֹ צִרּוֹר, יָדָיו מְמָאוֹת, שְׁאִין הַמִּים הָאֲחֵרוֹנִים מִמְּהוּרִים אֱלָא הַמִּים שְׁעַל גְּבִי הַיָּד. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כִּלְ שֶׁהוּא מְבָרִית הַמִּים, מְהוּרָה: גַּ הַיָּדִים מִמְּמָאוֹת וּמִמְּהוּרֹת עַד הַפֶּרֶק. בִּיצֵד, נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים עַד הַפֶּרֶק, וְאֶת הַשְּׁנָיִים חוּץ לְפֶרֶק, וְחִזְרוּ לַיָּד, מְהוּרָה. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנָיִים חוּץ לְפֶרֶק וְחִזְרוּ לַיָּד, מִמָּא. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לַיָּד אַחַת וְנִמְלָךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנָיִים לְשֵׁתֵי יָדָיו, מִמָּאוֹת.

מים שעל גבי צרור וקיסם^(מ). פירוש אחר, ונמצא על ידיו קיסם או צרור, וכל דבר החוץ^(נ) צנטילת ידים, אע"פ שנתן על ידיו מים שניים, טמאות הידים, ולא טהרו מחמת המים שניים, שאין המים השניים מטהרים אלא המים שעל גבי היד, לא הידים עצמן^(ז): כ"ל שהוא מברייית המים מטהרים. כגון ינחושים ויחושים הגדלים במים, אם נפלו על הידים נשעת נטילה, אינם מוצאים, הו"ל והן מברייית המים. ואין הלכה כרשב"ה שמעון בן גמליאל: ג' חזרו ליד מטהרה. כיון דראשונים לא ילאו חוץ לפרק, לא נטמאו השניים ביציאתן חוץ לפרק. אצל כשיאלו ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד, טמאה, לפי שנטמאו השניים צראשונים שחוץ לפרק, שאין השניים מטהרים הראשונים [היוצאים] חוץ לפרק, אלא עד הפרק בלבד הן מטהרין^(כ): נטל את הראשונים לידו אחת. שנטל במים ראשונים כל יד ויד צפני ענמה, ואח"כ צירף שמי ידו לשפוך עליהם מים שניים, ידיו טמאות. דכשצירף ידיו צנטיעתן זו בזו, דמים שעל גב זו מטמאים מים שעל גבי חזרתה^(כא), כמו שהיו מטמאים ככר של תרומה, ונטמאו הידים מחמת משקין טמאים. וכשנטל את השניים, לא טהרו את הראשונים, כיון שנטמאו מחמת מים של חזרתה, אלא אדרבא גם השניים נטמאו בהן. ודוקא כשנטל את הראשונים זו לענמה וזו לענמה. אצל אם נטל את הראשונים לשתי ידיו כאחת, נחשבות שתי ידים כיד אחת ואין מיטמאות זו בזו. כך מלמדי פירוש משנה זו בפירושי רבותי. ורמז'ם פירש, נטל את הראשונים לידו אחת,

שניהן קודם נטילה. ואעפ"כ אם נטל כלי מים ראשונים ושניים, והיה בהראשונים רביעית, ואח"כ נגעה בה היד שלא נטל א"צ לגבש, אלא נוטל שלישית וסגי. ומדאי אפשר ליהדר שלא תגע יד ביד בין ראשונים לשניים, לכן אני נוהג ליטול על יד אחת ב' שטיפות, ואח"כ גם על יד השנייה כך. ואח"כ מים שלישיים על כל אחת. דאז אין שום חשש. לא נגיעת יד בחברתה ולא ללחלוח שבאוזן הקנקן. דהרי הלחלוח ההוא ממים שכבר נטהרו בא על האוזן. (תפארת-ישראל) ו. ואע"ג שמסיר הקיסם והצורר קודם נטילה שניה. (תפארת-ישראל) ז. להרא"ש היינו מקום חיבור האצבעות להכף (ופשוט לענ"ד דגם אגודל בכלל, שגם הוא צריך ליטול עד מקום חיבורו בכף, אף שאינו עומד בשוה עם שאר אצבעות). ולהרי"ף צריך ליטול עד מקום חיבור פיסת הכף בקנה הזרוע. (תפארת-ישראל) וועיי"ש וראוי לנהוג כדעת הרי"ף (שו"ע קס"א ס"ד) ואף דמדינא מי שירצה להקל כדעת הרא"ש אין מוחין בידו, דכל ספק בנטילת ידים לקולא, מ"מ לכתחלה ראוי להחמיר כדעת [הרי"ף] וכן נוהגין העולם. ובשעת הדחק שיש לו מים בצמצום יוכל לסמוך על דעת המקילין. וכתבו האחרונים דאם פיסת ידו מלוכלך מזעה וכה"ג, לכו"ע צריך ליטול עד סוף פיסת היד. (משנה ברורה שם) וועיי"ש ובביאור הלכה. ח. דלא גזרו טומאה על הידים רק תוך הפרק ולא חוץ לפרק. (תפארת-ישראל) ט. ומיירי שנטלן בפחות מרביעית, דאי מרביעית המים כולן טהורין ואין מטמאין עוד. אבל לפי הרמב"ם [להלן בר"ב] שלא נטל אלא יד אחת, אפילו נטלה מרביעית טמאה כשנגעה ביד הטמאה, (משנה אחרונה)

ציוני דרך

משנה ד'

דיני ספיקות בנטילת ידים.

ילקוט באורים

י. שבשעת נטילה הראשונה קרב ב' הידים יחד. אע"ג שאח"כ בשעת נטילה שנייה נטל כל יד לעצמה. (תפארת-ישראל)

יא. דמדקרבן בטילה ראשונה ונטלן בשטיפה אחת, הו"ל שניהן כיד אחת. ולהכי אפילו חזר והרחיקן ונגעו זה בזה לית לן בה. (תפארת-ישראל)

יב. ואע"ג דיד הטמאה מטמאת המים שע"ג חברתה - מיהו אם נגע בידו הטמאה במים שבכלי, לא נטמאו ולא נפסלו לנטילה. וכדלעיל פ"א מ"ה דמים

שהנחתם מדיח בהן את ידיו כשרים. דיש לחלק בין מים שעל היד, שנשמאין בקל, למים שבכלי. וכן הוא בשו"ע ק"ס ס"א ברמ"א. ובמשנה ברורה סקנ"ד. [מיהו אם שכשך ידיו בדלי כדי לטהרן נפסלו משום שנעשית בהן מלאכה. שם במשנה-ברורה].

יג. עיין בתפארת"י למאי אצטרך האי בבא, הא מרישא שמעינן לה. ובדאי לפי הרמב"ם לעיל לכאורה הוי כפילות דברים ממש.

(יג) לפי שהם כולם במדרגת יד אחת אנו מוסיפים אותם. הר"מ: (י"ד) דאם היה חזי לוג לחמשה וכשהמשש שופך מים על ידיהם ונשאר בכלי רביעית לשנים האחרונים מהני נטילה וספק ידים טהורות. הר"ש: (טו) שני כו'. משום צנא דידיו אחת כו' נקט צנא דידיו שני ככרס אע"ג

נִמַּל אֶת הָרָאשׁוֹנִים לְשֵׁנֵי יָדָיו וְנִמַּלְךָ וְנִמַּל אֶת הַשְּׁנָיִים לְיָדוֹ אַחַת, יָדוֹ מְהוּרָה^א. נִמַּל לְיָדוֹ אַחַת וְשִׁשְׁשָׁה בַּחֲבֵרְתָּהּ, מִמָּאָה^ג. בְּרָאשׁוֹ אוֹ בַּפֶּתַל, מְהוּרָה. נִמַּלְיָן אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה אוֹ זֶה עַל גְּבִי זֶה^ט, וּבִלְבָד שִׁירְפוּ שְׂיבֹאוּ בָּהֶם הַמֵּיִם: ד סֶפֶק נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלָאכָה סֶפֶק^ט לֹא נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלָאכָה, סֶפֶק יֵשׁ בָּהֶם פְּשֻׁעוֹר^י סֶפֶק שְׂאִין בָּהֶם פְּשֻׁעוֹר, סֶפֶק מִמָּאִים סֶפֶק מְהוּרִין, סֶפֶק מְהוּרִי^ט, מִפְּנֵי שְׂאֻמְרוֹי, סֶפֶק הַיָּדִים לְטִמְאָה^{כא} וְלְטִמְאָה^{כב} וְלְטִמְהוּרָה^{כג}, מְהוּרִי^{כד}. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לְטִמְהוּרָה, מִמָּאָה^{טז} פִּיגְדִי^{טז}, הָיוּ יָדָיו מְהוּרֹת וְלִפְנֵי שְׁנֵי כְּבָרִים^{טז} מִמָּאִים, סֶפֶק נִגַּע סֶפֶק לֹא נִגַּע. הָיוּ יָדָיו מִמָּאוֹת

ומטמאים היד שנגעה בהן. אע"ג דכל כמה דלא שפסף (לא מיטמאים) [מטהרין. כל"ל] נשפסף, כי שפסף וחזר ונגע, גרע טפי: נומל"ם ארבעה וחמשה זה בצד זה. ואין מוסיפים משום ארבעה דברים, משום שמא נטמאו כשנפלו מיד זה ליד זה^{יג}, ושמא יש להם דין מים שנעשה בהם מלאכה, ומשום שמא לא נטלו מן הכלי, ומשום שמא לא נטלו מן הרביעית^{יז}: ובלבד שירפּו. ידיהם שלא תהיה שם חליה: ד ספק נעשה בהן מלאכה. דמלאכה פוסלת מים לנטילה, כדחנן בפרק קמא: ממאים. פסולים לנטילה^{יח}: ספיקן מהור. אפילו יש צמים שנטל כל הנך ספיקות. והיינו ספק ליטהר דפליגי בסיפא רצנן ור' יוסי. ואין הלכה כר' יוסי: ספק ידים לייטמא וליטמא. לקמן באידך צנא מפרש לה: שני כברים ממאים. דלוליס טמאים מטמאים את הידים, כדחנן בפרק ג' [משנה ג'], כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים

אוצר החכמה

יד. כדי לנגבה. ולפיכך לא נטמאה ידו, משא"כ כס"י קס"ד ס"ב שחיכך בראשו^{יח} (רמ"א קס"ב ס"ח) [דחיכוך הוי בראשי אצבעותיו בין השערות דאיכא מלמולי זיעה טפי אבל שפשוף דמתניתין הוי בפס ידו ואצבעותיו ע"ג קצוות שערות ראשו דליכא מלמולי זיעה כולי האי. מלאכת שלמה]. והמגן אברהם (קס"ב סק"ד) כתב דבראשו ר"ל בכובע שבראשו. טו. ובלבד שלא יפסיק הקילוח, ושיתכונו מעיקרא ליטול כולם כאחד. וגם לא ידחקו הידים זה בזה כדי שלא תהיה חציצה. גם לא יהיו מרוחקין זה מזה ביותר. (תפארת-ישראל) טז. נקט ספק ספק, לאשמעינן דדוקא בספק שקול מקלינן. וכן בכל דוכתא. (תפארת-ישראל) יז. והרי צריך רביעית לנטילת ידים (כריש פ"ק). ומיירי כשכבר רחץ בהם, ומסופק השתא אם היה בהן כשיעור. דבמסופק קודם שנטל בהן, הו"ל ספק חסרון ידיעה דבקל אפשר לבררו, ולא מיקרי ספק כלל. (תפארת-ישראל) וכתב בשו"ע לגבי כל הספיקות הנזכרות במשנה: ויש מי שאומר שעם כל זאת אם יש לו מים אחרים יטול ידיו ויוציא עצמו מן הספק (ראב"ד). עכ"ל. והוסיף במשנה ברורה: ובבית יוסף משמע דנכון להדר אחר מים, דאם אינו מקיים נטילת ידים קשה לעניות. יח. [ולא מיירי בנטמאו המים באחת מן הטומאות, דזה אינו פוסלן לנטילה לחולין]. ופסולין דהכא הוא כגון שמסופק אם כבר נטל בהן אדם אחר ידיו [והווי כשופכין], או שמסופק אם שתתה מהן בהמה, או שמא נשתנה השתא מראיתן מבתחילה. (תפארת-ישראל) והר"ר מנוח ז"ל כתב דטמאים וטהורים אידים קאי. כלומר שהיה שומר את ידיו ונסתפק לו אם הסיח דעתו מהם וטמאים או לא הסיח וטהורים. (מלאכת-שלמה) יט. וה"ה במסופק אם נטל ידיו כלל. (תפארת-ישראל) ואפילו יש כל הספיקות הללו יחד, אפ"ה כל ספק נטילה טהור. וכ"ש אם בוודאי נטל ידו כראוי ואתחזק בטהרה, ומסופק אם נגע אח"כ בראשו או בשאר מקום המכוסה באדם, טהור. (תפארת-ישראל) [ועיי"ש מה שחירץ על קושית המגן אברהם (ק"ס סק"ג) דא"כ הרי הסיח דעתו מטהרת ידיו, והיסיח הדעת פוסל בנטילת ידים]. וספק במחלוקת הפוסקים, הרי הוא כשאר ספק, דכיון שלא הכריעו בה הרי הוא ספק במלתא דרבנן ונקטינן להקל. (משנה ברורה ק"ס סק"ז) כ. בפרק ד' דטהרות משניות ז, יא. (מלאכת-שלמה) כא. שמסופק אם נטמאו. (תפארת-ישראל) כב. שמסופק אם ידיו הטמאות נגעו בטהרות. (תפארת-ישראל) כג. ר"ל או אפילו בידע ודאי שנטמאו ומסופק אם חזר וטהרן. (תפארת-ישראל) כד. דמדטומאת ידיים מדברי סופרים הקילו גביהו. (תפארת-ישראל) כה. דאין ספק מוציא מידי ודאי [וס"ל דאף במילי דרבנן אמרינן הכי]. (תפארת-ישראל) כו. כיצד קאי אליטמא ולטמא. וכבר פירש ברישא ספק ליטהר וכמו שפי' רעז"ל באומרו והיינו ספק ליטהר דפליגי בסיפא וכו'. (מלאכת-שלמה)

ציוני דרך

פרק ג'

כמה דברים שגזרו בהם שיטמאו את הידים.

משנה א'

טומאת הידים: א. במכניס ידיו לבית המנוגע. ב. בגיעה במטמא בגדים בשעת מגעו. ג. בגיעה בשני לטומאה (לדעת ר' יהושע).

ילקוט באורים

א. עיין בעתור"ט דטומאת ידים שבפרק זה הן גזירות חכמים. וכתב במשנה-אחרונה: שלש גזירות גזרו בידים. בראשונה גזרו ידים שנגעו בראשון או בשני שאין מטמאין את הגוף מטמאין את הידים. ואח"כ בא שלמה וגזר על סתם ידים לקודש ולא לתרומה. ואחריו באו וגזרו אף לתרומה כדאיתא פ"ק רשבת [ומה שגזרו על סתם ידים ב"ח דבר, לאו משום טומאה היא אלא משום דסתם ידים עסקניות הן ושמא נגעו במקום הטינופת. תוספות חרשים].

ב. לשון התפאר"י: כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון הנוגע בזב או זבה וחבריהן. או במשכב ומושב שלהן. או במעיינותיהן.

ג. דאף דהנוגע הנ"ל אפילו קודם פרישתו מטומאה אינו מטמא אדם (וכלי חרס), עכ"פ מטמא את הידים שנגע בהן. אפילו לאחר שפירש מהטומאה. (כרפ"ה דזבים).

(תפארת-ישראל)

ד. הטמא. ואע"ג שבקל תרחץ ידיה. י"ל דמיירי שכבר נגעה אח"כ בטוהרות.

(תפארת-ישראל)

ה. פי' הרא"ש ז"ל, מבואר הדבר מאחר שהוצרך לשאול לה, דאי אף נטמא בולד הטומאה מטמא את הידים לא היה צריך לשאול במה נטמא התנור.

(מלאכת-שלמה)

[ועיין בעתור"ט]

דנמד הוה מצי לאשמעינן: פרק ג (א) המכניס כו'. כל הני דפרקין לא משמונה עשר דבר הן, מוך מכניז הקדש, דהני אפילו צידים טהורות מיירי, דשמונה עשר דבר נסתם ידים הוה: (ב) לשון הר"ש כלומר מה שלא מצינו הוה משום דלא אפשר: (ג) לפי שאין כלים מקבלים טומאה מולד אלא ממשקין, נקט נמי אולכים אע"פ שמיטמאים מולד שהרי מונין בהם ראשון ושני: (ד) מנזאר. כלומר איך

ולפניו שני כפרים מהורים, ספק נגע ספק לא נגע. היו ידיו אחת מטמאה ואחת מהורה ולפניו שני כפרים מהורים, נגע באחד מהם, ספק בטמאה נגע ספק במהורה נגע. היו ידיו מהורות ולפניו שני כפרים אחד טמא ואחד מהורה נגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק במהורה נגע. היו ידיו אחת מטמאה ואחת מהורה ולפניו שני כפרים אחד טמא ואחד מהורה, נגע בשתייהן, ספק מטמאה בטמא ומהורה במהורה, או מהורה בטמא ומטמאה במהורה. הידים כמו שהיו והכפרים כמות שהיו:

פרק ג המכניס ידיו לבית המנוגע^(א), ידיו תחלות, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים, ידיו שניות^(ב). כל המטמא בגדים בשעת מגעו, מטמא את הידים להיות תחלות, דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים, להיות שניות. אמרו לו לרבי עקיבא, היכן מצינו שהידיים תחלה בכל מקום. אמר להם, וכי היאך אפשר להן להיות תחלה אלא אם כן נטמא גופו. חוץ מזה. האכלין והפלגים שנשטמו במשקין, מטמאין את הידים להיות שניות, דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים, את שנשטמא באב הטמאה, מטמא את הידים. בולד הטמאה, אינו מטמא את הידים. אמר רבן שמעון בן גמליאל, מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא, אמרה לו, נכנסו ידי לאויר כלי חרש. אמר לה, בתי, ובמה היתה מטמאתה, ולא שמעתי מה אמרה לו. אמרו חכמים, מבאר הדבר^(ג), את שנשטמא באב הטמאה, מטמא את הידים. בולד הטמאה, אינו מטמא את הידים: ב כל הפוסל את התרומה,

להיות שניות: שני כפרים מהורים. נשל תרומה איירי. שהידיים פוסלות את התרומה: הידים כמו שהיו והכפרים כמות שהיו. הטמא נטומאמו והטהור נטהרמו:

פרק ג המכניס

ידיו לבית המנוגע

ידיו תחילות. פוסל

אחד בחולין, לראשון

עושה שני בחולין.

ומטמא אחד ופוסל

אחד בתרומה. ומטמא

שנים ופוסל אחד

נקודש: כל המטמא

בגדים בשעת

מגעו. כגון זבז של זב

ורוקו, וכל הני דתנן

בפרק נזרע דזבים,

שהנוגע בהן מטמא

בגדים בשעת מגעו:

וכי היאך אפשר

להם להיות

תחילה. שאין ראוי

להיות תחילה^(א) אלא

הנוגע בלב הטומאה.

ואם נגע צידו בלב

הטומאה, נטמא כל

גופו. הלכך אין צדי

למזול [לכס] ידים

תחילה, מוך מהמכניס

ידיו לבית המנוגע, שאם

הכניס ידיו לא נטמא

כולו. והמטמא בגדים

בשעת מגעו, שאף על

פי שהוא חשוב אב

הטומאה לטמא בגדים

ולעשות ראשון ושני,

אינו חשוב אב הטומאה

לטמא אדם, אצל מטמא

את הידים שנגעו זו

להיות תחילות. ואין

הלכה כר' עקיבא: את שנשטמא באב הטומאה.

כלומר, אולכים וכלים שנשטמו בלב

הטומאה: מטמאין את הידים. ולא אולכים וכלים שנשטמו במשקין^(ג). דאין שני עושה שני.

והלכה כחכמים: במה היתה הטומאה. של תנור, בלב הטומאה או צמסקה: ב כל הפוסל

את התרומה. דהיינו שני לטומאה, שהוא פוסל שלישי בתרומה: היד מטמאה את